

TEMA MONOGRÀFIC

La revista *Escola*, òrgan del freinetisme valencià (1965-1969)

The Escola Magazine: The Valencian Freinet Platform (1965-1969)

Alfred Ramos

alfredrams@gmail.com

Càtedra Enric Soler i Godes, Universitat Jaume I (Espanya)

Data de la recepció de l'original: març de 2016

Data d'acceptació: juliol de 2016

RESUM

La Secció de Pedagogia de Lo Rat Penat es crea, en 1964, com a resposta davant dels problemes que patia l'escola valenciana, fortament castellanitzada i d'ideologia conservadora. Els objectius d'aquests educadors passaven per la introducció del valencià, per subratllar que l'educació és un procés de formació autònoma i d'integració a la comunitat o que l'infant és el punt de partida i d'arribada de l'acte pedagògic. El Grup de Mestres, influït per la pedagogia del mestre Freinet, trobarà en LRP el marc legal per tal de desplegar tot un ventall d'accions que iniciaran la renovació pedagògica de l'ensenyament valencià; entre les quals els estatges, les conferències, els tallers o cursets de difusió i introducció de les tècniques Freinet, o la confecció de la revista *Escola*, una publicació que tenia una tirada curta però decisiva per a la seua època.

PARAULES CLAU: moviments de renovació pedagògica, pedagogia Freinet, Revista *Escola*, Secció de Pedagogia de Lo Rat Penat, País Valencià.

ABSTRACT

The Pedagogy Section of «Lo Rat Penat» was set up in 1964 in response to the problems suffered by Valencian schools, which had been strongly «Hispanicised» with a conservative ideology. The teachers aimed to introduce the Valencian language into schools to underline the idea that education is an independent learning process and about integrating into the community, stressing that children must be the starting and end focus of pedagogy. The Grup de Mestres (Group of Teachers), influenced by Freinet's pedagogy, found the legal framework in LRP to roll out a series of activities that kick-started pedagogical renewal in Valencian teaching. The actions included training periods, conferences, workshops or short courses to promote and introduce Freinet techniques, and the publication of the *Escola* magazine with a short but decisive print run in the era.

KEY WORDS: pedagogical renewal movements, Freinet Pedagogy, *Escola* Magazine, Pedagogy Section of Lo Rat Penat, Valencia.

RESUMEN

La Sección de Pedagogía de Lo Rat Penat se crea, en 1964, como respuesta a los problemas que padecía la escuela valenciana, fuertemente castellanizada y de ideología conservadora. Los objetivos de estos educadores pasaban por la introducción del valenciano, por subrayar que la educación es un proceso de formación autónoma y de integración en la comunidad o que el niño es el punto de partida y de llegada del acto pedagógico. El Grupo de Maestros, influido por la pedagogía del maestro Freinet, encontrará en LRP el marco legal para desplegar todo un abanico de acciones que iniciarán la renovación pedagógica de la enseñanza valenciana; entre ellas las conferencias, talleres o cursos de difusión e introducción de las técnicas Freinet, o la confección de la revista *Escola*, una publicación de poca tirada pero decisiva para su época.

PALABRAS CLAVE: movimientos de renovación pedagógica, pedagogía Freinet, Revista *Escola*, Sección de Pedagogía de Lo Rat Penat, Valencia.

I. INTRODUCCIÓ

A les acaballes de la primavera de l'any 1964 un grup de joves mestres van començar a organitzar-se a la seu de Lo Rat Penat (d'ara endavant LRP), al marge de les estructures franquistes representades pel SEM (Servicio Español del Magisterio) o per l'Asociación Católica de Maestros. El col·lectiu prendrà el nom de Secció de Pedagogia de Lo Rat Penat (o Grup Freinet). En 1974 s'aprovaren els estatuts d'una nova entitat, continuadora de l'anterior, amb el nom d'ACIES (Associació per a la Correspondència i la Impremta a l'Escola) amb la finalitat de difondre les tècniques i els principis que defineixen la pedagogia de la Federació Internacional del Moviment de l'Escola Moderna (FIMEM). Per fi, en 1977, ACIES es transformarà en l'actual MCEP-PV (Moviment Cooperatiu d'Escola Popular del País Valencià).

La Secció de Pedagogia es va crear com a resposta davant la preocupació pels problemes que patia l'escola valenciana, fortament castellanitzada i amb un forta ideologia conservadora. Una escola que no tenia en compte l'infant ni la realitat social on es trobava immers. Davant d'aquesta vella estructura escolàstica, tal com la designava Freinet, els objectius d'aquests educadors i educadores passava per la introducció del valencià, la defensa d'una escola pública, popular i valenciana, el treball cooperatiu entre els mestres, subratllar que l'educació és un procés de formació autònoma, personal i d'integració activa a la comunitat i que l'alumne és el punt de partida i d'arribada de l'acte pedagògic.

El grup, fortament influït per les idees del mestre Célestin Freinet (1896-1966),¹ va trobar en l'ombra protectora de la societat de LRP, el marc legal per tal de desplegar tot un ventall d'activitats i d'accions que iniciaren la renovació pedagògica de l'ensenyament al País Valencià com ara l'organització d'estades per debatre qüestions pedagògiques, la realització de conferències, tallers i cursos d'introducció i de difusió de les tècniques Freinet (el text lliure, la impremta escolar, la correspondència, el càlcul viu, l'assemblea de classe, l'estudi del medi...), la posada en funcionament, partint dels principis pedagògics

¹ Célestin Freinet (1896-1966). Mestre i pedagog francès. A So Barn (en francès, Le Bar-sur-Loup) inicià en 1920 l'etapa de mestre, continuada després a Sant Pau de Vença. En 1927 crea la Cooperativa d'Ensenyament Laic (CEL) i en 1957 la Federació Internacional del Moviment de l'Escola Moderna (FIMEM). Renovador de l'escola mitjançant les tècniques del text lliure, la impremta, la correspondència escolar i l'estudi del medi entre d'altres. La seua pedagogia se centra en la cooperació, els interessos de l'infant, el laïcisme i l'antidogmatisme.

moderns, de la primera escola en valencià al País, La Tramuntana,² o la confecció d'*Escola*, una publicació decisiva per a la seua època.

Escola es convertí al llarg de cinc anys (1965-69) en l'òrgan d'expressió i comunicació dels membres de la Secció de Pedagogia. A *Escola* s'exposen els principis significatius de la pedagogia Freinet, es publiquen articles educatius renovadors, comentaris de llibres moderns, textos lliures i dibuixos d'alumnes, activitats de la vida del col·lectiu que anava transformant l'educació del seu temps, l'assistència a congressos internacionals que significaren el primer contacte, després d'acabada la Guerra Civil, amb el moviment de l'Escola Moderna.

Aquests mestres es multiplicaren en la dècada següent en molts camps: confecció de llibres i material per a l'ensenyament, creació de les Escoles d'Estiu del País Valencià, col·laboració en revistes, organització de concursos literaris, sessions de didàctica de la llengua als cursos ICE de Lingüística Valenciana, animació de plataformes noves com el sindicat STE-PV o els moviments de renovació pedagògica del País Valencià o el naixement de les primeres escoles en valencià. A la comarca de l'Horta Sud, naixen impulsats per membres del MCEP-PV els primers centres pioners d'ensenyament en valencià: La Tramuntana (1968), a Torrent; La Nostra Escola Comarcal (1973), a Picassent, i La Gavina (1974), que actualment radica a Picanya.³ La mateixa CAPPEPV (actual Escola Valenciana) es va constituir en 1984 a l'escola Lluís Vives de Massanassa, amb la direcció també d'ensenyants del MCEP-PV.

Aquest és, doncs, part del patrimoni educatiu que deixaren aquells mestres que transformaren l'escola valenciana i la renovació pedagògica del País Valencià des de les organitzacions cooperatives de l'Escola Moderna i des de les planes d'aquella revista anomenada *Escola*.

² L'Escola Tramuntana naix a la tardor de l'any 1968, a un xalet del Vedat de Torrent. Els seus primers mestres, tots ells membres de la secció de Pedagogia de LRP, foren Adela Costa, Enric Alcorisa i Carmen Mira, que partiren dels principis pedagògics del moviment Freinet. Editaren una revista escolar amb textos lliures: *L'Ànec*. En 1975 es transformà en l'escola La Masia i es traslladà a la localitat de Museros (Horta Nord).

³ Vegeu AGULLÓ, Carmen; PAYÀ, Andrés. *Les cooperatives d'ensenyament al PV i la renovació pedagògica (1968-1976)*. València: Universitat de València, 2012.

2. EL CONTEXT VALENCIANISTA RENOVADOR DELS ANYS CINQUANTA I SEIXANTA

La vella institució valenciana de LRP, «animadora de les glòries valencianes», fundada per Constantí Llobart en 1878, havia estat una de les poquíssimes entitats regionalistes que va sobreviure a la repressió franquista i a la marginació del valencià, que, en paraules del general Franco, volia: «La unidad nacional la queremos absoluta, con una sola lengua, el castellano, y una sola personalidad, la española» (Franco, 1939). Mentre a Catalunya i a Mallorca es van declarar il·legals i per tant clausurades les institucions catalanistes, a València LRP, integrada per membres de la dreta catòlica regionalista, va ser tolerada, per bé que en aquells anys immediats de la postguerra lligada a un descarat col·laboracionisme adherit al Movimiento Nacional. Però, la nova presidència de Manuel González Martí en 1948,⁴ va permetre la integració de vells nacionalistes, per tal de potenciar les activitats de la societat.⁵ Entre els que s'incorporaren a les tasques de l'entitat hi ha Carles Salvador,⁶ el mestre que tant lluità pel valencià en els anys vint i trenta. C. Salvador impulsà, en 1949, des de la Secció de Literatura i Filologia, la més rellevant i dinàmica, els cursos orals i per correspondència, que ajudaren a la recuperació del valencià als anys cinquanta. El creixement i l'interès pels cursos va créixer any rere any. En 1956 el nombre d'alumnes matriculats assolí la xifra de 252 alumnes. La recuperació del valencià estava en marxa.

Una colla de joves procedents dels cursos de LRP (A. Bargues, E. Boscà, els germans Codonyer, E. Tàrrega, F. Zurriaga...)⁷ tindrien en els anys següents un protagonisme decisiu en l'activació de la consciència nacional del poble valencià. Organitzaren, entre d'altres, el 1r Aplec de la Joventut del País Valencià a Lliria en 1960.

Altres accions van ser el Teatre Estudi, els cicles de conferències i els cursos sobre el País Valencià, el naixement del Partit Socialista Valencià (PSV), la

⁴ Manuel González Martí (València, 1877-1972). Estudis a la Universitat de València. Fundador i director del Museu de Ceràmica i del Museu de Belles Arts de València. President de LRP en dues etapes 1928-1930 i 1948-1958.

⁵ CORTÉS, S. *Ensenyament i resistència cultural*. València: Denes Editorial, 2006, p. 19-30.

⁶ Carles Salvador i Gimeno (València, 1893-1955). Mestre, poeta i gramàtic. Fou un dels principals promotors de la normalització ortogràfica al País Valencià. Participà en la redacció de les Normes de Castelló. Escrigué els poemaris *Plàstic* (1923), *Rosa dels vents* (1930) i *El bes als llavis* (1934). En 1951 fundà a LRP els cursos de Llengua i Literatura Valenciana i publicà una gramàtica valenciana.

⁷ Francesc Codonyer va ser president de les Joventuts de Lo Rat Penat.

creació del Front Marxista Nacional, la distribució de llibres en valencià o la seua venda al carrer.

A principis dels anys seixanta mestres que tot just havien acabat els estudis —Carme Miquel, Pilar Calatayud, Tere Pitxer, Joan Tortajada, Enric Alcorisa, Àngels Estellés, Rosa Raga, Vicent Moliner...⁸ s'acostaren al local de LRP per tal d'integrar-se en les seues activitats que en aquell moment eren dinàmiques, alternatives i molt engrescadores (els cursos de llengua, conferències, tertúlies o balls, els dissabtes, entre d'altres). Tot aquest conjunt d'ensenyants connectà amb la colla anterior de joves ratpenatistes (el mestre Ferran Zurriaga, especialment), i amb els estudiants de la Universitat de València,⁹ que en l'any 1959 havien participat en la creació de l'Aula Ausiàs March i, en 1961, inauguraren un curs de llengua catalana a la Universitat i publicaren la revista *Diàleg*. Alguns d'aquells universitaris, com Adela Costa, i educadors provinents d'altres camps, com ara Elvira Mondragón, Present Sáez, Pilar Vela, Paco Hernández..., s'integraren prompte amb els mestres de LRP que després constituïren la Secció de Pedagogia. Unes noves perspectives i fonts de debat s'obrien per als inquiets mestres de LRP amb el contacte amb aquests col·lectius.

Dos esdeveniments crucials de 1962 ajudaren a desvetllar la seua consciència de país. La publicació de *Nosaltres els valencians* de Joan Fuster, llibre fundacional per a tota una generació, i l'actuació del cantant de Xàtiva Raimon, en el III Aplec de la Joventut a Castelló, amb la mítica cançó *Al vent*.

3. UNA NOVA CONSCIÈNCIA EDUCATIVA

Pel que fa a la formació pedagògica d'aquests mestres, Ferran Zurriaga escrigué que el professor Garcia Llàcer, regent de l'Escola Annexa a la Normal de Magisteri, va obrir la primera esclatxa renovadora en descobrir-los els corrents de l'Escola Nova. «Fou aquest mestre qui ens va parlar de Claparède, Decroly, Dewey, Montessori i altres cercadors de canvis a l'escola del seu temps». Així mateix, «[Llàcer] Ens va animar a escorcollar en les llibreries de

⁸ Dades extretes del llibre CORTÉS, S. *Ensenyament i resistència cultural. Els Cursos de Llengua de LRP*. València: Denes Editorial, 2006.

⁹ Eliseu Climent, Josep L. Blasco, Josep V. Marqués, Alfons Cucó, Lluís Aracil, Raimon, Joan F. Mira...

vell de la ciutat per trobar les edicions de la *Revista de Pedagogia* que havia dirigit L. Luzuriaga, i amb elles, descobrir el camí per a portar avant una didàctica i una organització escolar que construïra l'escola del segle XX». ¹⁰

En altres llibreries de la ciutat, amb la complicitat del llibreter, com ara Rigal, i a través d'editorials sud-americanes van descobrir dos llibres claus en la seua formació, situats en les antípodes dels conservadors idearis de l'escola franquista, es tractava de *Hay que cambiar de educación* de l'educador suís Robert Dottrens¹¹ i *El espíritu de la escuela primaria* del pedagog i psicòleg alemany Eduard Spranger.¹²

En la biblioteca de LRP, que ajudaren a ordenar i posar en marxa, descobriren les revistes i els textos pedagògics anteriors a la guerra que parlaven de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana, fundada en 1934 pel mestre Carles Salvador, de les escoles de la Generalitat de Catalunya i de l'escola de la República. Un altre llibre fonamental de 1932 va ser *El bilingüismo y la educación*, que recull els treballs de la Conferència Internacional celebrada a Luxemburg en abril de 1928.

L'any 1962 va ser una data decisiva. En juliol Ferran Zurriaga assisteix a l'Arieja (França) per tal de participar en un camp de treball del Servei Civil Internacional (SCI), una entitat relacionada amb el Moviment Europeu d'Objectors de Consciència. Allà, amb joves de deu nacionalitats diferents, Zurriaga entrà en contacte amb una mestra francesa, Christiane Jagueneau, que treballava en una escola de Toulouse i formava part de l'Institut Cooperatiu de l'Escola Moderna (ICEM). L'ICEM havia estat fundat pel mestre occità Célestin Freinet en 1947, a partir de la Cooperativa d'Ensenyament Laic (CEL) creada també per Freinet en 1926, i aplicava una pedagogia original basada en l'expressió lliure dels xiquets i de les xiquetes (text lliure, dibuix lliure, correspondència, impremta...) i en tècniques innovadores a l'escola, a partir, sobretot, del treball cooperatiu dels alumnes i dels ensenyants. Una pedagogia experimental que vol una escola oberta a la vida, nascuda a partir

¹⁰ ZURRIAGA, Ferran. «La secció de pedagogia de Lo Rat Penat», *Carme Miquel. Una mestra del País*. València: Saó Edicions, 2004, pàg. 26.

¹¹ Robert Dottrens (1893-1984). Pedagog suís. Professor a l'Institut Jean-Jacques Rousseau (1924-1944). Va fundar i va dirigir el Laboratori d'Educació Experimental de la Universitat de Ginebra. De 1928 a 1952 va dirigir l'Escola Experimental du Mail. Cofundador amb Jean Piaget de l'Oficina Internacional d'Educació el 1929. Entre d'altres obres seues, cal esmentar *Educació i democràcia* (1946).

¹² Eduard Spranger (1882-1963). Filòsof, psicòleg i pedagog alemany. Professor a Leipzig i Berlín. Preconitza una educació liberal i integral. Per a Spranger, el principi fonamental de l'educador ha de ser el respecte als valors humans.

de les necessitats i les experiències reals dels infants, que respecta els processos naturals i on hi ha una actitud constant d'observació i de recerca.

Christiane Jagueneau parlà a Ferran Zurriaga de Freinet i de les tècniques de l'Escola Moderna. El curs següent tots dos mantingueren correspondència entre les seues classes i intercanviaren treballs i revistes. Ferran Zurriaga aniria fent arribar aquests materials als altres educadors que es reunien a LRP.

Aquests actius mestres de LRP començaren a conscienciar-se de la importància del treball cooperatiu. «Fou així com vam descobrir que la formació permanent nascuda de la cooperació dels mestres i dels alumnes era un dels camins més innovadors que teníem a l'abast per avançar en la nostra formació i en els canvis del model escolar». ¹³ Hom podria dir que estàvem en el Big Bang de la segona època de l'experiència Freinet a l'Estat espanyol, després del final de la Guerra Civil.

Zurriaga deixà València en setembre de 1963. Anà destinat de mestre a Bellmunt del Priorat. Al llarg del curs mantingué correspondència amb Carme Miquel, que havia pres possessió d'una plaça a Tavernes de la Vallldigna, i amb Pilar Calatayud, que també n'acabava d'obtenir una altra a Figuerola del Camp, així com amb d'altres membres del grup que estaven dispersos. A través de les cartes expressaven el desig de reunir-se per parlar de l'escola i que calia crear una mena d'organització entre els mestres de la institució. ¹⁴

4. NAIXEMENT DE LA SECCIÓ DE PEDAGOGIA DE LO RAT PENAT

Joan Segura de Lago va ser nomenat president de LRP en 1962. La situació estava consolidada, lluny dels problemes que arrossegaria la institució al final de la dècada, les seccions mantenien un ritme animat amb moltes activitats i hi havia al si de LRP un gran dinamisme i agitació a causa de les profundes transformacions de la societat valenciana dels seixanta. ¹⁵ El col·lectiu de mestres, amb el suport d'aquesta nova junta, es va reunir el 19 de juny de 1964 per fer-se càrrec de la Secció de Pedagogia, que existia en el reglament, però que estava completament inactiva. Naixia el primer Moviment de Renovació

¹³ ZURRIAGA, Ferran. «La secció de pedagogia de Lo Rat Penat», *Op. cit.*, pàg. 28.

¹⁴ Informació facilitada per Carme Miquel i Pilar Calatayud, 2009-2010.

¹⁵ CORTÉS, S. *Ensenyament i resistència...* *Op. cit.*, pàg. 41.

Pedagògica del País Valencià i un dels primers de l'Estat espanyol. «Aquest va ser l'inici d'un camí lent però constant al voltant del qual es van anar integrant uns altres mestres, que van descobrir que aprendre l'ofici de mestre durava tota la vida. També va fer possible recuperar les propostes i les experiències del temps de la República per a aprofitar-les en un context diferent, a mitjan segle xx, tot i això amb els problemes que representava realitzar-ho en el marc de la dictadura».¹⁶

Des de les planes de la revista *Escola*, que naixeria el curs següent, R. Pérez Casado, que va ser alcalde socialista de València (1979-1988), analitzava la situació de l'ensenyament al País Valencià al curs 1964-65, quan tot just començava la seua singladura la nova Secció:

Un dels problemes fonamentals del sistema educatiu és el d'haver-se convertit en molts casos en un afer deixat a les mans de la iniciativa privada, com un «negoci» més i no com un servei social per a la comunitat. Al PV, en el curs 1964-65, el 29'3% de l'ensenyament primari i el 69'9 del mitjà, està en mans d'institucions eclesiàstiques i privades, és a dir, fora del control estatal [...]. Hi ha una manca de medis i d'orientacions que redueixen en gran part l'eficàcia del treball. D'una banda les escoles públiques són en gran part unitàries (3.486 sobre 4.692), cosa que vol dir que un sol mestre o mestra haurà d'ensenyar-ho tot a tots els nens de totes les edats [...]. També cal tindre en compte que en l'ensenyament al PV, com a tota zona bilingüe, tenim una sèrie de dificultats que no han estat mai plantejades davant el problema de l'ensenyament en una llengua aliena als infants [...]. L'ensenyament privat controla el 95% de les unitats escolars de maternals de les capitals i el 56'9% de les de pàrvuls.¹⁷

Escola i llengua, dues paraules que apareixeran unides en molts escrits, presents i futurs, de la recent creada Secció de Pedagogia, serien dues de les principals preocupacions del col·lectiu. Després de l'estiu de 1964, a la tardor del mateix any, es produïrien les primeres converses i les primeres anàlisis sobre l'estat de l'escola valenciana a les quals seguirien, al llarg dels mesos d'aquell primer curs de 1964-65, els treballs sobre el Moviment de l'Escola Nova i el segle xx. Necessitats de textos que afermaren les seues conviccions, comentarien també els llibres *Hay que cambiar de educación* de Robert

¹⁶ ZURRIAGA, Ferran. «La secció de pedagogia de Lo Rat Penat», *Op. cit.*, pàg. 28.

¹⁷ *Escola*, núm. 9, gener-febrer de 1968, s/p.

Dottrens i *El bilingüisme y la educación*. Al mes de maig de 1965 s'inicià una de les activitats cooperatives de més transcendència per a aquest grup que aspirava a transformar i modernitzar l'escola del franquisme: la 1 Ruta de Mestres. Caminaren per sendes i dreceres de la serra Calderona, partint del poble d'Olocau, per tal de parlar de l'escola i de l'ofici de ser mestre. Tres grans punts foren declarats com a fonamentals per al futur treball de l'estiu: els estats actuals i els fonaments de l'escola en diversos països, els problemes del bilingüisme i les escoles actives amb un ideal de formació per a la comunitat.¹⁸

En una entrevista a Ferran Zurriaga publicada a la revista *Oriflama* per Josep M. Soriano Bessó, periodista valencià, s'exposava la dinàmica de treball en aquells anys:

Amb mitjans i possibilitats d'acció reduïts hem anat reagrupant gent. Les nostres activitats s'estenen a les reunions setmanals, en les quals exposem temes i confrontem experiències; als estages que anem muntant durant el curs, al voltant de temes d'actualitat pedagògica com l'educació activa, els treballs manuals, o la llengua i l'escola; a les col·laboracions i als contactes amb el Moviment de l'Escola Francesa... també a fer circulars fulls informatius, treballs dels infants, llibres d'actualitat...¹⁹

La Secció de Pedagogia, al llarg de la seua vida, tingué un fort «compromís en la divulgació de la pràctica del moviment cooperatiu de Freinet i la coneixença de les tècniques que va fer que a partir de 1967 es convertira en un referent de l'escola moderna entre els mestres que s'interessaven per aquest mode de treball».²⁰ S'organitzaren, per tant, estades, rutes, cursos d'iniciació... Seria llarg d'enumerar i donar notícia de totes aquelles trobades.

Una de les més notables al País Valencià, amb assistència d'ensenyants de Catalunya i del País Basc, va ser el 1 Estatge de Llengua i Cultura, organitzat el març de 1967, a Sant Pau d'Albocàsser, en homenatge als mestres dels anys trenta i amb la participació de quaranta persones.

A més, el col·lectiu anà obrint-se a l'exterior, per tal d'enriquir-se, i començaren els viatges de coneixença i d'intercanvi tant a zones de l'Estat

¹⁸ *Escola*, núm. 1, juny de 1965, s/p.

¹⁹ *Oriflama*, núm. 75. 1968.

²⁰ ZURRIAGA, Ferran. «La secció de pedagogia de Lo Rat Penat», *Op. cit.*, pàg. 31.

espanyol com de l'estranger. L'abril de 1966, al XII Congrés de l'Institut de l'Escola Moderna (ICEM), a Perpinyà, participaren sis membres de la Secció: Pilar Calatayud, Adela Costa, Carme Miquel, Manuela Rico, Pilar Vela i Ferran Zurriaga. Per la seua banda, Carme Miquel assistí a la I Escola d'Estiu de Barcelona, en juliol de 1967, on prengué contacte amb la pedagoga Marta Mata. En 1968 el Congrés de l'ICEM fou a Pau, a on Ferran Zurriaga i Pilar Vela anaren en representació dels companys de Bilbao, Santander i València. Pilar Calatayud assistí, el mateix any de 1968, al Congrés Internacional de l'Ensenyament Laic a Roma.

En aquestes trobades i congressos els mestres valencians anirien coneixent a d'altres ensenyants i d'altres projectes, tot creant una xarxa de relacions que seria molt útil i eficaç, per tal de desembocar l'any 1969 en el I Encontre Peninsular de Tècniques Freinet, celebrat a Santander, inici del Moviment Freinet organitzat a l'Estat espanyol. En l'encontre santanderí la participació de la Secció fou notable amb la presència d'Enric Alcorisa, Pilar Calatayud, Maruja Pérez, Tere Pitxer, Roser Santolària, Pilar Vela i Ferran Zurriaga.

La Secció no deixaria de créixer i d'integrar nous membres fins a 1969. Als noms esmentats en les planes anteriors cal afegir-ne d'altres que s'anaren incorporant com ara Pilar Aguilar, Pep Bas, Ismael Blasco, Just Antoni Calatayud, Paco Català, Manolo Civera, M. Jesús Costa, Víctor Climent, M. Carmen Franco, Paqui Gimeno, Marisa Lacuesta, Mario Máñez, M. Carme Mira, Josep Muñoz, M. Victòria Navarro, Josep Pitarch, Joan Pla, Alfred Ramos, M. Pau Ramírez, Ofèlia Ramis, Conxa Romero, Carme Ribelles, Aurora Valero, Mercè Viana...

5. LA REVISTA *ESCOLA*

A la fi d'aquest primer curs de funcionament del col·lectiu, al mes de juny de 1965, començava la publicació del número 1 de la revista *Escola*, al títol de la qual s'afegí *Comunitat pedagògica de treball. Mestres valencians*. L'editorial d'aquest primer número deixava ben clares les intencions del grup:

La Pedagogia, tal com nosaltres la coneixem ara necessita una renovació total; per a complir la nostra missió de mestres no ens podem conformar amb els deficientes elements pedagògics que ens han donat. Per això nosaltres ens preocupem fonamentalment de trobar uns camins per fer la

nostra tasca d'una manera més científica i humana. El problema fonamental de l'educació és aconseguir que l'home realitze fins al màxim totes les seues potències. Aquesta pot ser l'obra més difícil del ser humà, per això té necessitat d'una llarga preparació, d'una educació des que comença a viure. [...] S'ha de preparar perquè siga capaç de conèixer-se i de valorar-se i conèixer i valorar els altres i apreciar quan un mitjà extern l'afavoreix o no. Aquest treball de preparació, que correspon a tots i en tot moment, correspon d'una manera més directa als educadors. Aquesta és la raó de ser de la nostra Comunitat de Treball: treballar per a aconseguir el complet desenvolupament de l'infant (individual i social), creant prop d'ells les circumstàncies més favorables (cultura, mètodes, procediments...) com a preparació perquè ells puguen, més tard, continuar el seu propi camí en la col·lectivitat on viuen. Aquests fulls volen portar a tots aquells mestres interessats un vent nord, en el camí de la responsabilitat personal i en el diàleg entre tots per estudiar aquests problemes.

No obstant això, *Escola* no va ser, en propietat, la primera publicació de l'equip de mestres. Al llarg del curs de 1964-1965 es van reproduir uns resums de les reunions que s'enviaven als domicilis dels integrants del grup. Es feien còpies amb papers de calc que es col·locaven a les màquines d'escriure. Carme Miquel recorda que es va compondre un total de tres resums d'aquelles reunions.

Escola es va imprimir als locals de LRP seguint l'exemple de la revista *Diàleg*, creada, en febrer de 1961, pels alumnes de la Facultat de Dret de València, també impresa en la mateixa màquina de ciclostil de LRP, i de la qual s'editaren sis números entre 1961 i 1962. Primer en una impremta de la ciutat es tirava un número indeterminat de capçaleres, amb el dibuix i el títol de la publicació, idèntica per a tots els números dels butlletins. Després sobre aquestes capçaleres s'imprimien les dades (el número, la data...) i el sumari sobre tants exemplars com es necessitaven per a cada número de la publicació. La resta de les capçaleres es guardava per a altres números.²¹

En el cas del butlletí de l'equip de mestres, en la capçalera feta a la impremta, hi havia a la part superior un dibuix de xiquets i xiquetes fet a linòleum en color roig o verd, realitzat pels alumnes de Ferran Zurriaga de

²¹ Hem pogut constatar que a la biblioteca actual de Lo Rat Penat encara es troben en una caixa capçaleres impreses sense cap sumari. No s'hi conserva cap exemplar de la revista *Escola*.

l'escola Ruiz Giménez de València; a la part inferior, el títol de la publicació *Escola*, i a la dreta del full, en posició vertical, el nom del col·lectiu: *Secció de Pedagogia de Lo Rat Penat*. Per cert, aquestes capçaleres també s'empraren per editar els estatuts i per imprimir les memòries dels cursos. Aquesta configuració es va mantenir estable fins al número 7 (el número 1 va ser molt diferent i la portada va ser dibuixada per Ferran Zurriaga). Els tres darrers números: el 8, el 9 i el 10, tingueren un altre disseny: a la part superior figurava «Escola. Circular, secció de pedagogia, Lo Rat Penat, València» i a la part central un dibuix d'un alumne fet amb linòleum o amb una altra tècnica; la pàgina 2 va ser reservada per a les dades i el sumari.

Les mides d'aquest butlletí eren 28 x 22 cm, característiques de les publicacions de l'època fetes a ciclostil. El nombre de pàgines va variar al llarg d'aquests cinc anys. Es va moure entre les 12 pàgines del primer i del darrer número; i les 18 o 24 dels altres (si fem excepció del número 5, amb 22 pàgines). Quasi no hi havia il·lustracions, llevat d'uns pocs dibuixos. L'espai ocupat per aquestes il·lustracions no arribava a un 10% del total de la publicació. La reproducció de fotografies era impossible en una màquina multicopista a ciclostil, calia perforar el clixé amb una màquina d'escriure, en el cas dels textos, i amb un punxó en el cas del dibuixos. Les primeres il·lustracions aparegueren al número 3 i corresponen a uns dibuixos de Ferran Zurriaga per acompanyar dos textos i un dibuix fet per un xiquet. Després en el número 5 es reproduí una il·lustració d'un alumne feta amb la tècnica del linòleum. És aquesta una de les tècniques d'impressió de la pedagogia Freinet practicada en moltes escoles, a partir del gravat sobre linòleum, un producte de cautxú.

De la revista s'edità un total de 10 números. El primer número d'*Escola* va veure la llum el juny de 1965 i el darrer el maig de 1969. La periodicitat va ser irregular. Tot i que en una circular, que acompanyava els exemplars del número 2, es declarava la intenció de fer-la bimensual —en realitat, bimestral—, amb un número extraordinari al començament del curs escolar:

Apreciat amic:

La Secció de Pedagogia de Lo Rat Penat que agrupa els educadors membres d'aquesta societat, ha començat la publicació d'un butlletí, el nom del qual és ESCOLA.

Aquesta publicació serà el portaveu de les inquietuds i treballs d'un grup de mestres del País Valencià. El butlletí serà bimensual, amb un número extraordinari al començament del curs escolar.

La realitat és que aquests anhels no es veieren complits. Durant el curs escolar 1966-1967 només es publicaren dos butlletins, els números 2 i 3, els corresponents als mesos gener/febrer i març/abril. El curs següent, 1966-1967 va ser el més regular i el més productiu de la publicació: quatre números, del 4 al 7, entre els mesos d'octubre-novembre de 1966 i maig-juny de 1967.

És aquest el període històric en el qual el col·lectiu i la seua veu escrita, *Escola*, abraçaren definitivament la pedagogia Freinet, amb total decisió i sense cap vacil·lació, base futura i ancoratge al si del moviment internacional de l'Escola Moderna. Com a paradigma del que exposem, el número 4 (octubre/novembre), és un monogràfic dedicat al mestre Freinet, que havia mort un mes abans, el 8 d'octubre de 1966, a Vance (França). A l'editorial, escrita per Ferran Zurriaga llegim:

Amic lector, el nostre butlletí, està dedicat a l'obra d'un educador, un mestre que estimà els infants, mort a França el darrer dia 8 d'octubre. Creador d'un moviment de renovació de l'escola, que avui agrupa a milers d'educadors del món. Ell, obri l'escola a la vida i aportava forces per seguir desenvolupant el respecte a l'infant i a la seua personalitat. Esperem que els nostres lectors descobreixquen en les nostres pàgines tot allò que Freinet volia dels mestres, de l'escola i dels infants.

Els redactors d'*Escola* s'involucraren amb energia i competència en el monogràfic. Ferran Zurriaga introduí els lectors en «El moviment de l'Escola Moderna» i feia un repàs a la gènesi d'aquesta pedagogia i la seua història; Joan Tortajada exposà «Les tècniques Freinet» i s'aturà en algunes, com ara el text lliure, la impremta, la correspondència, el càlcul viu o el fitxer i la biblioteca de treball; Adela Costa, per la seua part, abordà el pensament de Freinet i les seues idees fonamentals a través del comentari del llibre *Essai de psychologie sensible*.

Per arrodonir el número especial Carme Miquel publicà l'article «Perpinyà: un esperit», en el qual parla del xxii Congrés de l'ICEM celebrat a Perpinyà, del 4 al 8 d'abril de 1966. Era la primera ocasió en què la Secció s'obria al món exterior i contactava de forma col·lectiva amb el Moviment Freinet Internacional:

Molt a prop dels Pirineus, a la Catalunya francesa, es va celebrar el passat mes d'abril, el darrer Congrés de l'Escola Moderna (pedagogia Freinet). És a Perpinyà on es van donar cita mestres dels països de quasi tota Europa i d'altres continents per tal d'intercanviar opinions, donar compte de

la marxa del seu treball, aprendre... tot amb un comú denominador: l'infant. [...] L'interés per l'obra educativa derivat de l'amor al xiquet marcava la tònica general de totes les sessions. I fins en les converses particulars oíem per tot arreu «Mes enfants... Comment pourrais-je faire pour mes enfants...» I hom parlava dels interessos del nen, de les necessitats, de les seues possibilitats i de la seua llibertat. Al Congrés hom creia en el nen i el respectava perquè creia en l'home. [...] Sí, Perpinyà ens va captivar i l'esperit que hi vam viure també. Un esperit de treball, superació constant, jovialitat i respecte al xiquet. Un esperit del qual en diuen: esperit Freinet.

Anton Costa en el seu llibre sobre Freinet i l'educació a Espanya assenyalava, en paraules de l'estudiosa de la pedagogia Freinet Anna Sampredo, que en el Congrés de Perpinyà de 1966 es produïa el relleu generacional en la representació espanyola en els congressos francesos de l'ICEM i es reiniciava a l'Estat espanyol la pedagogia Freinet, després de vint-i-set anys d'acabada la guerra.²² La Secció de Pedagogia reprenia l'obra que allà en temps de la República havien portat a terme mestres de l'Estat espanyol com Herminio Almedros, José de Tapia, Josep Alcobé, Jesús Sanz... amb la col·laboració dels mestres valencians Soler i Godes, Antoni Porcar, Bernadí Corral o José M. de la Asunción, entre d'altres.²³

Els dos cursos següents foren els més improductius per a la revista *Escola*. Sols dos números, el 8 i el 9, s'editaren durant el curs 1967-68, els mesos d'octubre/novembre i de gener/febrer. I quasi un any de silenci, fins a l'aparició del darrer número, el 10, abril/maig de 1969, amb una dedicació especial a la festa de la Primavera.

Però, la dificultat d'editar *Escola* i la irregularitat mostrada no significaren, per res, un símptoma de la mala salut de la Secció. Al contrari, aquells anys, hi havia un creixement notable del col·lectiu amb l'entrada de nous membres i amb una multiplicació de les activitats en totes les esferes de la vida pedagògica. Un vigor que ve quasi a dir-nos que els actius associats, precisament, el que no tenien era temps per editar la revista.

²² COSTA, A. *D'abord les enfants. Freinet y la educación en España (1926-1975)*. Santiago de Compostela Universidad Santiago de Compostela, 2010, pàg. 229.

²³ RAMOS, A. *Mestres de la impremta: el moviment Freinet valencià (1931-1939)*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, 2015.

Núm.	Data publicació	Núm. pàg.	Articles de fons	Autors/es
1	juny 1965	12	Uns ideals Fins de l'educació L'escola i el seu context	A. N. Witehead Octavi Fullat
2	gener/febrer 1966	18	Moviments actuals de l'educació Funcions socials de l'escola Mestres valencians: Carles Salvador Els nens que sempre seran nens	Joan Tortajada Equip de mestres Josep Maria Espinàs
3	març/abril 1966	18	L'ensenyança programada Funcions socials de l'escola Mestres valencians: F. Boix Un estatge de l'Escola Moderna	Joan Tortajada Equip de mestres Ferran Zurriaga
4	octubre/ novembre 1966	18	El moviment de l'Escola Moderna Les tècniques Freinet Perpinyà: un esperit <i>Essai de psychologie sensible</i>	Ferran Zurriaga Joan Tortajada Carme Miquel Adela Costa
5	gener/febrer 1967	22	Transformacions a l'ensenyament Reformes a l'ensenyament Una didàctica moderna Organització de la disciplina L'aprenentatge	Adela Costa Ferran Zurriaga Ferran Zurriaga Carme Miquel Pilar Vela

6	març/abril 1967	24	Reflexions sobre la cultura III Estatge «Llengua i Cultura» El foment de la llengua a través del joc	J. E. Marta Mata
7	maig/juny 1967	24	Una experiència d'autogestió Colònies d'estiu Una enquesta Intercanvi escolar	Ferran Zurriaga Adela Costa Carme Miquel
8	octubre/ novembre 1967	18	Construir l'escola del nostre temps El Pla Langevin-Walon El text lliure a la meua classe Carta d'un mestre	Adela Costa Carme Miquel Pere Fortuny
9	gener/febrer 1968	24	L'esperit de l'escola nova Un centenari: El mestre Fabra L'ensenyament al País Valencià	Ferran Zurriaga Ricard P. Casado
10	abril/maig 1969	11	La disciplina a l'escola Festa de la primavera	

TAULA 1. La revista Escola (1965-1969). Elaboració pròpia

No obstant això, hem de constatar que la vida d'una publicació en aquells temps era efímera, el 34% no arribava a un any de vida, i sols un 50% durava més de deu anys, fonamentalment publicacions de l'Església i dels ajuntaments, que eren, en definitiva, els que controlaven la premsa. Entre 1939 i 1976, en una comarca com la de l'Horta Sud, la més poblada del País Valencià, el 69% de les entitats editores

el representaven els ajuntaments, l'Església, la Falange i uns pocs centres d'ensenyament.²⁴

La tirada d'*Escola* va girar al voltant de 150 exemplars per número. La subscripció anual per rebre *Escola* era de cinquanta pessetes l'any, tal com figura en una nota informativa distribuïda en gener de 1966 entre els associats. La distribució «es feia entre els membres de la Secció i entre companys que trobàvem a les nostres escoles i els que s'enviaven als mestres socis de LRP i alumnes dels cursos de València».²⁵

L'edició, a banda de les subscripcions i col·laboracions de mestres, comptà amb una valuosa ajuda econòmica de la Fundació Gaietà Huguet de Castelló de la Plana. Una institució creada en 1919, i refundada en 1962, que té per finalitat fomentar l'ús i l'ensenyament del valencià. El 17 d'abril de 1967 la Fundació transferia a la Secció la quantitat de 12.000 pessetes, de les quals 5.500 pessetes anaven destinades a la publicació del butlletí *Escola*, que en aquell moment portava editats cinc números.²⁶ El 22 d'octubre de 1968 el secretari de la Fundació, F. Sanchis Cardona, anunciava la concessió de 20.000 pessetes per tal de continuar la tasca del grup, d'aquesta donació la Secció havia sol·licitat una partida de 7.000 pessetes per a una nova edició de sis números.²⁷

A diferència de *Diàleg*, que era bilingüe, la revista *Escola* s'edità íntegrament en valencià. Una dada significativa entre les publicacions del període franquista, en què hi havia una clara discriminació i repressió del valencià. La llengua dominant era el castellà en el 91% de les publicacions de la comarca de l'Horta Sud.²⁸ I un fet encara més remarcable per entendre l'excepcionalitat d'*Escola* és que aquesta veié la llum en els anys seixanta, mentre que la poca premsa en valencià de la comarca de l'Horta s'edità en els anys setanta. Una excepcionalitat, la d'*Escola*, que la uneix al País Valencià, dins d'aquesta dècada, a les revistes monolingües *Al vent* de Castelló (1964-69) i el butlletí bibliogràfic *Gorg* de València (1969-1972).

La correcció dels originals d'*Escola* anava a càrrec d'Ismael Rosselló, oncle de Ferran Zurriaga, fundador de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana als anys trenta i professor dels primers cursos de Llengua de LRP, creats pel mestre Carles Salvador en 1949.

²⁴ RAMOS, A.; MARTÍNEZ F. *Temps de foscor. La premsa de l'Horta Sud en el franquisme (1939-1975)*. Catarroja: Col·lecció Josep Servés, 2003.

²⁵ ZURRIAGA, Ferran. «País, llengua i renovació pedagògica al tardofranquisme», MAYORDOMO, Alejandro; AGULLÓ, M. del Carmen; GARCIA, G. et al. *Valencià a l'escola. Memòria i testimoni*. Gandia: CEIC Alfons el Vell / Universitat de València, 2007.

²⁶ Carta de la Fundació Huguet de Castelló a Ferran Zurriaga, 17 d'abril de 1967.

²⁷ Carta de la Fundació Huguet a la Secció de Pedagogia, 22 d'octubre de 1968.

²⁸ RAMOS, A.; MARTÍNEZ F. *Temps de foscor... Op. cit.*, pàg. 35-36.

Els articles abans d'imprimir-se a la multicopista eren mecanografiats per Ferran Zurriaga, el qual escrivia els editorials i feia de director. En realitat, ell era el president de la Secció. El local d'*Escola* era la biblioteca mateixa de LRP, on, els dissabtes a les 5h o les 6h, es reunien els qui feien de redactors. Quatre persones assumiren la tasca del consell de redacció i escrivien la majoria dels articles educatius; eren Adela Costa, Carme Miquel, Joan Tortajada i Ferran Zurriaga. Heus ací la relació completa dels autors del textos, que van signats, i que són membres de la Secció de Pedagogia, en els deu números de la revista. No comptabilitzem altres autors que hi feren col·laboracions puntuals i que no pertanyien al grup com ara: la pedagoga Marta Mata amb el seu article sobre «El foment de la llengua a través del joc», el futur alcalde de València Ricard Pérez Casado sobre «L'ensenyament al País Valencià» o la «Carta d'un mestre» de Pere Fortuny, educador iniciador de les tècniques Freinet a Catalunya.

Redactors/es del textos de la Secció de Pedagogia	Nombre textos
Ferran Zurriaga	6
Carme Miquel	5
Adela Costa	4
Joan Tortajada	3
Roser Santolària	2
Vicent Moliner	2
Pilar Vela	1
Enric Alcorisa	1
Pilar Calatayud	1
Emili J. Talens	1

Taula 2. Redactors/es d'articles de la revista Escola (1965-69). Elaboració pròpia

Caldria assenyalar que tres dels quatre redactors d'*Escola*, Adela, Carme i Ferran es mantingueren lligats a ACIES i al MCEP-PV (continuidors de la Secció) fins a l'actualitat. Per la seua banda Joan Tortajada, es traslladà a Catalunya, on assolí en els noranta, la responsabilitat de cap dels Serveis Territorial de Cultura de Tarragona.

Pel que fa als continguts, *Escola* és una publicació centrada en el món de l'ensenyament, la pedagogia, la didàctica i la pràctica de l'educació Freinet i, sobretot, és el reflex d'un valent i innovador equip de mestres valencians que

actua amb decisió i amb les idees clares i coherents. En les seues planes, per tant, trobarem editorials (presentes en tots els números) que reflexionen sobre les intencions i els objectius del grup, els articles educatius (també en tots els números), els comentaris de llibres, les notícies sobre educació de tot el món, l'actualitat als setmanaris (publicacions), bibliografies sobre pedagogia... Són, sense dubte, les seccions més habituals en la publicació.

La pedagogia Freinet hi és ben present. S'hi mostren els textos lliures i els dibuixos dels alumnes, els articles sobre el moviment Freinet, les seues tècniques (el text lliure, el càlcul viu, la correspondència...), l'autogestió a la classe, els treballs en equip (una de les bases del cooperativisme), l'intercanvi escolar o l'assistència a congressos de l'Escola Moderna. Ja hem fet referència anteriorment a la publicació d'un monogràfic, el número 4, sobre Freinet, amb motiu de la seua mort, publicat l'octubre/novembre de 1966.

Però, a banda de la pedagogia Freinet, els articles d'educació sobre els quals escriuen els redactors són encoratjadors i variats: Joan Tortajada analitzà al número 2 «Els moviments actuals de l'educació» i en el número 3 «L'ensenyança programada», que abanderà el psicòleg conductista Skinner; Adela Costa plantejà en el número 5 «Les transformacions a l'ensenyament», d'acord amb els principis d'una pedagogia activa; Ferran Zurriaga, en el mateix número, criticà els nous qüestionaris i la formació dels futurs mestres, si no es canviava l'esperit de l'escola, a «Reformes a l'ensenyament»; Pilar Vela, a propòsit del II Estatge del curs 66-67, s'acostà als factors i els principis per a un bon aprenentatge; Carme Miquel completà aquestes planes amb una mirada sobre «L'organització de la disciplina», d'acord amb una escola activa i popular. En un altre article, publicat al número 8 es donà a conèixer «El Pla Langevin-Walon», el projecte de reforma de l'ensenyament elaborat a França i dirigit per Paul Langevin i Henri Walon. «Construir l'escola del nostre temps» era un aclaridor i suggerent article d'Adela Costa, publicat al mateix número.

Escola era, fonamentalment, el butlletí de la Secció de Pedagogia de LRP, per això les notícies referents a la vida del grup com ara les seues activitats —que a vegades prenién el nom de memòria del curs—, les informacions sobre els estages, els congressos o la I Festa de la Primavera, el març de 1969, amb la participació de moltes escoles valencianes, estigueren presents en tots els números (si n'exceptueu el número 3).

Uns mestres que no volien realitzar la transformació de l'escola de manera aïllada, al marge de la societat i creien, per damunt de tot, en el treball en equip, en el treball solidari:

Ens agradaria que aquestes pàgines, no foren solament un recull d'articles, sinó una confrontació de les nostres ensenyances, amb un pedagogia més humana i eficient; però aquesta recerca és difícil, si nosaltres restem aïllats, amb els nostres problemes pedagògics. Ara bé, si nosaltres realitzem un treball en equip, la nostra tasca pot ésser més perfecta i també podrem reeixir abans.²⁹

Però, els temes que més els preocupaven eren, a més a més, els d'una escola fonamentada «en la realitat, en la seua comunitat, en el seu poble». D'ací que en les seues planes es troben la preocupació per la recuperació i defensa de la llengua i articles sobre el País Valencià. Hi ha un article dedicat al centenari del naixement del gramàtic Pompeu Fabra. Reivindicaren també el paper que els mestres de la República tingueren en la construcció d'una escola pública, moderna i en valencià, vegeu sinó els articles dedicats a Carles Salvador i Francesc Boix.

Seccions de la revista Escola	Números de la revista
Editorials	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10
Articles sobre educació	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10
Activitats de la Secció de Pedagogia	1-2-4-5-6-7-8-9-10
Comentaris de llibres educatius	1-2-3-4-5-6-7-9
Textos lliures i dibuixos de xiquets i xiquetes	2-4-5-6-7-8-9-10
Notícies educatives de tot el món	2-3-4-5-6-7-8-9
Bibliografies	1-2-4-6-10
Estatges de la Secció de Pedagogia	3-4-5-7-8
Actualitat als setmanaris (publicacions)	2-3-5-4-7
Congressos de l'Escola Moderna	4-5-6-9
Cartes i comentaris a la revista	4-5-6-7
Treballs d'equip	2-3-4
Enquestes	2-3-7
Mestres valencians	2-3
Articles sobre el País Valencià	6-9
Intercanvi escolar	7
Els mestres avui	9
Articles sobre llengua i cultura	9
Treballs d'estiu proposats	1

Taula 3. Seccions de la revista Escola (1965-69). Elaboració pròpia

²⁹ «Editorial», *Escola*, núm. 2, gener-febrer de 1966.

6. LA PUBLICACIÓ *ESCOLA PLEGA*

Amb el número 10, abril/maig de 1969, es cloïa un cicle iniciat en 1965. A partir d'ací finalitzà la publicació del butlletí i, oficialment, la Secció deixà d'existir. Tanmateix, la vida del col·lectiu continuà amb força. Els seus membres treballaren en diversos i variats fronts: la divulgació de les tècniques Freinet en estades d'iniciació, la creació de diversos grups de treball (grup de llenguatge, estudi del medi, el text lliure, matemàtiques, pàrvuls...), el naixement del Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma, la dinamització del Seminari de Pedagogia i la publicació d'*Escuela 75*, la col·laboració en la revista *Gorg* a través de la secció «Pedagògiques», la fundació de les escoles cooperatives, la creació de concursos i premis de literatura infantil, la redacció de llibres per a l'ensenyament, la participació en els Cursos de Llengua i la seua Didàctica de l'ICE de la Universitat de València, els Estats sobre l'Ensenyament de l'Idioma, la constitució de la Coordinadora de Mestres i posteriorment del STE-PV, la realització de la I Escola d'Estiu del País Valencià...

La necessitat de tenir una cobertura legal —aprovació dels estatuts i registre de l'entitat— va fer que els mestres de l'antiga Secció crearen en 1974 l'Associació per a la Correspondència i la Impremta a l'Escola (ACIES), però ja amb una estructura estatal, per més que el seu epicentre estiguera els primers anys al País Valencià. A partir de 1977, ACIES prendrà el nom de Moviment Cooperatiu d'Escola Popular (MCEP), organitzat en grups territorials.

Per què s'acabà la vida d'aquesta especial i innovadora publicació?, per què desapareix com a tal la Secció de Pedagogia de LRP? La resposta va unida als canvis socials i ideològics de tipus conservador experimentats, en aquells anys, al si de LRP. Ferran Zurriaga explicarà: «LRP s'havia convertit en una altra cosa, ja no teníem l'aixopluc de l'entitat. El I Congrés Freinet de 1969, a Santander, representa una forma d'organització nova. Al PV ens fèiem responsables de la coordinació estatal i animació de les relacions amb França (ICEM). Dir-se Secció de Pedagogia de LRP ja no era una designació adient, calia una nova forma d'organitzar-nos».³⁰

³⁰ Declaracions de Ferran Zurriaga, 11 de maig de 2010.

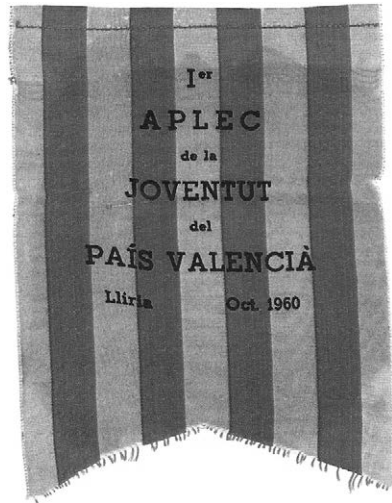

Fig. 1. 1r Aplec de la Joventut del País Valencià, 1960

Fig. 2. F. Zurriaga i C. Jagueneau, al camp de treball del SCI (Servei Civil Internacional), 1962

Fig. 3. Secció de Pedagogia de Lo Rat Penat, Olocau, 1966. D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Rafà Sena, Ferran Zurriaga, Marisa, Tere Pitxer, Àngels Estellés, Pilar Vela, Montse Vela i V. Martínez; Carmen Aparici, Carme Miquel, Joan Tortajada, Joaquín Sánchez, Enric Alcorisa, Ortiz i Paco Hernández

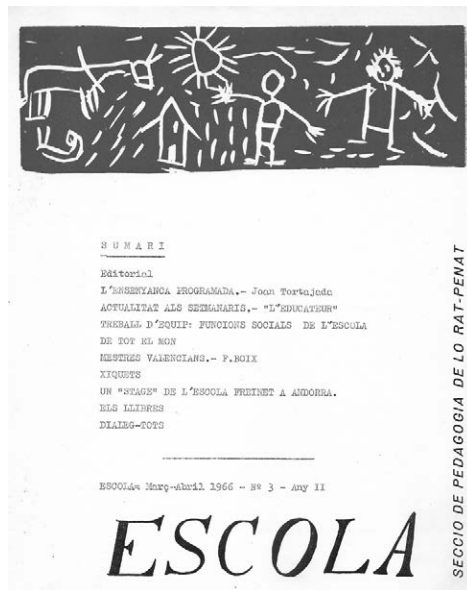

Fig. 4. Portada del número 3 de la revista Escola, 1966

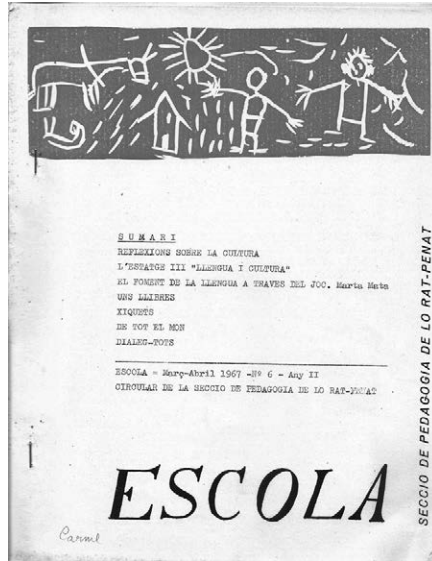

Fig. 5. Portada del número 6 de la revista Escola, 1967

Fig. 6. Portada del número 9 de la revista Escola, 1968-69

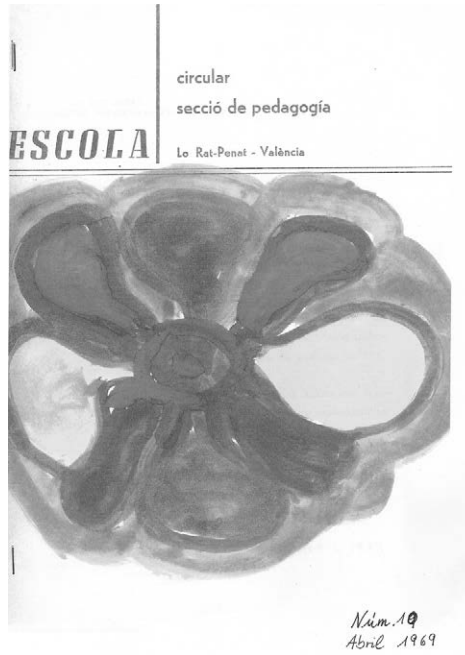

Fig. 7. Portada del número 10 de la revista Escola, 1968-69